

perfectæ beatitudinis, et de facto consecuturum illam. Probatur, quia Deus in sacra Scriptura promisit hanc beatitudinem omnibus, ut per se constat: hæc autem promissio supponit in homine capacitatem ad recipiendam illam, quia Deus non promittit impossibilia. Rursus quamvis Deus non promittat hanc beatitudinem omnibus absolute, sed justis, et consequenter promissio respectu omnium non sit absoluta, sed conditionata, scilicet, *si in justitia decesserit*: tamen et ex eadem sacra Scriptura, et ex aliis regulis fidei, constat et posse, et de facto impleri hanc conditionem in multis hominibus. Quod denique illa sit beatitudo absoluta et perfecta, constat ex modo, quo de illa loquitur, et ex his, quæ de illa docet, vocat enim illam supereminens bonum, *quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit*, vocat *æternum gloriæ pondus, æternum gaudium*, quod negat omne malum, et omnem tristitiam, et alia similia, quæ postea videbimus.

4. Dico secundo, ex principiis naturæ probari potest, hominem esse capacem alicujus beatitudinis. Probatur primo experimento ipso, nihil enim magis receptum fuit apud omnes philosophos, quamvis enim de re, in qua consistit beatitudo humana, fuerit inter illos infinita dissensio ut sequenti disputatione attingam: tamen quod aliqua sit beatitudo hominis fuit summa consensio, et ita hoc sumit tanquam primum fundamentum moralis philosophiæ Aristotelis, in 1, Ethic. Secundo declaratur ratione in superioribus tacta, quia homo habet aliquem finem ultimum: ergo potest illum consequi, alias frustra et insipienter ordinaretur in illum: sed consecutio finis ultimi est beatitudo: ergo.

5. Dices, hæc ratione probaretur bruta esse beatitudinis capacia, quia etiam habent suum finem ultimum, et possunt pervenire ad suam ultimam perfectionem. Scotus supra respondet esse aliquo modo capacia cujusdam beatitudinis imperfectæ: tamen Aristoteles 10, Ethicor., cap. 8 et 9, et Augustinus, quem nuper citavi, simpliciter negant bruta esse capacia beatitudinis, et Gregorius Nyssenus, in lib. de Beatitudinibus, dicit, hominem esse capacem beatitudinis, quia est ad imaginem Dei, quod est proprium intellectualis naturæ: igitur secundæ rationi factæ addendum est ex D. Thoma 1, 2, quæst. 5, art. 1, quamvis sit finis ultimus omnium, non tamen eodem modo, quia non eodem modo potest attingi ab omnibus: homo enim potest suis actibus immediate attingere

Deum cognoscendo et amando: et ideo potest proprie consequi illum finem, atque adeo potest proprie esse beatus: nam, ut recte dixit Scotus, beatitudo significat consecutionem optimi, atque ultimi boni simpliciter: at vero animalia bruta non possunt attingere Deum immediate suis actionibus, sed solum aliquam perfectionem creatam qua aliquo modo imitentur Deum, et ideo non possunt consequi illum finem ultimum secundum se, et ideo non sunt capacia beatitudinis: et hinc est quod homo dicitur immediate creatus propter Deum, aliæ vero inferiores creaturæ sunt immediate propter ipsum hominem, et per illum ultimate tendunt in Deum. Et confirmatur hæc ratio ex naturali appetitu hominis ad beatitudinem, hic enim innatus est omnibus hominibus, ut dicturi sumus late in fine hujus materiæ, et frequenter disputat Augustinus, libro primo, de libero Arbitr., capite decimo-quarto, et lib. de Vita beata, et lib. 10, Confess., cap. 20, et in Enchirid., cap. 25, sed appetitus naturalis fundatur in naturali capacitate, et non tendit nisi in rem aliquo modo naturæ possibilem, quia appetitus naturalis est naturæ consentaneus: ergo beatitudo, quæ est objectum hujus appetitus, est res possibilis homini cujus ipse est capax natura sua.

6. Dico tertio, ex principiis etiam naturæ potest humanis rationibus satis congruentibus ostendi humanam speciem fore aliquando beatificandam. Loquor de specie humana, quia non est necesse ut in omnibus suis individuis consequatur suum finem; quia cum multiplicatio individuorum sit quodammodo per accidens, non est inconveniens aliqua deflectere a suo fine, præsertim quia cum homo sit liberi arbitrii, per eum stare potest quominus suum finem consequatur: satis ergo erit quod in aliquibus individuis hæc species suum finem obtineat. Hoc autem probari potest, quia ad convenientem providentiam auctoris naturæ spectat ita gubernare et dirigere singulas naturas in suos fines ut non omnino illis frustratur: primo quidem, quia viderentur frustra creati homines propter talem finem, si nunquam neque in ullo individuo illum essent consecuturi: quid enim prodesset hominis capacitas beatitudinis, si nunquam esset implenda? Secundo, quia id, quod nunquam accidit in omnibus individuis alicujus speciei etiamsi quamplurima multiplicentur, merito dici potest impossibile, si non omnino physice, seu metaphysice, saltem moraliter, et humano modo loquendo: pertinet autem ad providentiam

tiam auctoris naturæ, et quodammodo debitum est ipsi humanæ naturæ ita dirigi in suum finem, ut possit illum consequi. Tertio possumus etiam uti ratione, qua Chrysostomus et alii Patres sæpe utuntur ad probandam resurrectionem, nam quidam homines totam vitam in vitiis, et in peccatis transigunt, alii honeste vivunt: pertinet ergo ad providentiam auctoris naturæ illos punire, hos remunerare: ergo respondere debet operibus virtutis aliquod beatitudinis præmium.

7. Dices, absolute loquendo, potuisse Deum ita gubernare humanas res, ut nullus hominum ad beatitudinem perveniret, permittendo omnes labi in peccatum, et in eo durare usque ad finem vitæ, sicut multis speciebus Angelorum evenisse creditur. Respondetur: ideo non dixi rationes factas esse demonstrationes, sed morales rationes multum suadentes et ostendentes modum providentiæ maxime consentaneum divinæ sapientiæ et bonitati. Unde licet non negemus potuisse Deum id facere de potentia absoluta: negamus tamen id esse satis consentaneum et naturis rerum, et convenienti ordini universi. Ad exemplum autem Angelorum respondetur, illud supponere omnes Angelos esse specie diversos, et in singulis speciebus tantum esse unum individuum: quo admissio, non est similis ratio, quia non poterat species angelica permitti peccare, et cadere a suo fine, quin omnia individua ejusdem speciei permetterent eodem modo cadere, quia supponunt non esse multa, sed unum, et alioquin fuit conveniens etiam Angelos permitti suæ libertati, et ideo in illis censetur illud non esse inconveniens, quia omnes conveniunt in eodem gradu, et in eodem modo tendendi in suum finem: homines autem habent suum proprium modum, et quodammodo specialem gradum constituunt.

8. Ad rationem dubitandi in principio positam procedendo ex principiis revelatis dicimus duo: Primum est, non posse hominem suæ naturæ viribus, aut per naturales causas illum felicem statum consequi. Secundum est, in hac vita omnino non posse ad illum pervenire, etiam per auxilia gratiæ secundum legem ordinariam. Nihilominus satis est, illum statum fore aliquando possibilem homini cum divina ope, et auxilio. Procedendo autem ex principiis naturæ, dicemus similiter duo sumpta ex Aristotele. Primum est, beatitudinem possibilem homini secundum naturam suam esse imperfectam, non tamen omnino nullam. Et hoc est, quod Aristoteles dixit 1, Ethic., c. 10,

posse nos esse beatos, tamen ut homines. Unde non est de essentia cujuscumque beatitudinis, ut absolute et simpliciter excludat omnem defectum, sed primo et per se est de ejus essentia, ut sit consecutio ultimi finis: consequenter vero habet ut excludat omne malum, quantum fieri poterit, juxta subjecti capacitatem. Secundum est, quod Aristoteles dixit 1, Ethic., cap. 7, talis vita superat hominis naturam, non enim hoc ipso quo homo est ita vivit, sed quo est quid in ipso divinum, id est, quatenus mentem habet et immortalem animam, in qua posset homo perpetuam beatitudinem consequi, et carere temporalibus incommodis, et aliquo modo satiari juxta naturæ capacitatem.

SECTIO III.

Quotuplex sit beatitudo.

1. Hanc dubitationem etiam præmitto, quia pertinet ad quæstionem an est, et fundamentum erit eorum, quæ dicenda sunt, et ordinis in hac materia servandi. Omitto autem imprimis divisionem beatitudinis, in veram et falsam, quoniam tantum de vera agimus: et falsa in infinitum multiplicari potest pro libito humanæ voluntatis. Omitto præterea divisionem beatitudinis in objectivam et formalem, quia et utraque explicata jam est, et ex utraque consurgit unus finis, et una beatitudo. Denique omitto divisionem beatitudinis in essentialem et accidentalem, quoniam hæc quidem coincidit cum his, quæ diximus de beatitudine vel pro essentia vel pro statu: nam ea, quæ reperiuntur in statu beatitudinis præter essentialiam, possunt dici accidentia beatitudinis, quamvis in eis sit latitudo: nam quædam sunt maxime intrinseca, et inseparabilia ab essentiali beatitudine; alia vero sunt magis extrinseca; de quibus omnibus postea videbimus. Notandæ igitur sunt tres, vel quatuor divisiones præcipuæ.

2. *Prima divisio beatitudinis in naturalem et supernaturalem.*—Primo dividitur beatitudo in naturalem et supernaturalem. Hac divisione utitur sæpe D. Thomas, 1, p., q. 23, a. 1, dicens: hominem ordinari ad duplicem finem, alterum naturæ proportionatum, alterum superantem facultatem naturæ; idem autem est finis ultimus et beatitudo, ut diximus. Item q. 62, art. 1, distinguit in Angelis hanc duplicem beatitudinem, et dicit, eos fuisse creatos in beatitudine naturali, non vero supernaturali, juxta doctrinam Augustini, libro de Eccl. dogmat. (si ejus est opus), capit. 59. Addit vero

ibi beatitudinem naturalem esse quodammodo beatitudinem, vel quia comparata est ad supernaturalem, est imperfecta, vel propter aliam rationem, quam infra subjiciam. Eadem distinctione, agens de hominibus, utitur D. Thomas 1, 2, q. 62, art. 1, in corpore, et ad 3, et q. 109, art. 5, ad 3, et q. 110, art. 3, et optime in 3, distinct. 25, quæst. 1, art. 4. quæst. 3, et ex hac divisione colligit etiam necessitatem gratiæ, et divisionem virtutum in infusas, et acquisitas.

3. Et ratione declaratur: nam imprimis quod sit aliqua beatitudo hominis supernaturalis simpliciter de fide certum est, quoniam Dei visio, et amor ac fruitio, quæ illam consequuntur, supernaturalia sunt, ut partim in sequentibus dicemus, partim constat ex materia de charitate et gratia. Ex quibus etiam certum est, media, quibus illa beatitudo comparatur esse supernaturalia, resurrectio etiam ad vitam immortalem et gloriosam omnino supernaturalis est. Datur ergo beatitudo supernaturalis. Quod vero præter hanc detur naturalis præter dicta, sect. præcedenti, potest ex altero membro ita declarari: nam si beatitudo illa supernaturalis est, potuit ergo Deus absque miraculo condere hominem non ordinando illum ad illam beatitudinem, nec providendo illi modum, aut media, quibus illam consequi possit, in quo nihil ageret contra, vel præter id, quod debitum est tali naturæ; sed homo sic conditus necessario habiturus esset aliquam beatitudinem naturalem, ad quam, si velit, possit pervenire: ergo necesse est præter supernaturalem beatitudinem dari in humana natura aliquam beatitudinem naturalem. Major mihi videtur certa, primo ex communi consensu theologorum, qui in hoc sensu distinguunt hominem constitutum in puris naturalibus, ab homine elevato ad finem supernaturalem, et utrumque statum censent esse possibilem, quoniam alias hominem esse ordinatum in hunc finem naturalem, esset debitum ipsi naturæ, et consequenter non esset donorum gratiæ, ut recte dixit Thomas, 1, 2, q. 110, art. 4, ad 2, gratia enim supra omne naturæ debitum. Consequens autem est valde falsum, magnamque præbens occasionem errori Pelagii: quia si ordinatio in hunc finem esset naturæ debita, etiam media sufficientia ad eundem finem deberentur naturæ: nam sicut qui dat formam, dat consequentia ad formam; ita qui dat finem, necesse est ut conferat media conducentia ad illum finem, alias superflua esset talis ordinatio ad talem finem, præser-

tim, quia media et finis debent inter se servare proportionem, et ideo sunt ejusdem ordinis, et sub eadem providentia cadunt. Propria vero ratio a priori est, quia finis non debetur nisi ratione ipsius esse quasi primarii et substantialis: finis ergo supernaturalis solum correspondet ipsi gratiæ, quæ est participatio veluti substantialis divinæ naturæ. Sicut ergo hæc gratia non est debita humanæ naturæ, ita nec beatitudo illa, quæ est proprius finis illius: sicut ergo potuit humana natura creari absque gratia, et absque ulla promissione illius, salva omni proprietate et providentia tali naturæ debita, ita potuit creari sine ordinatione ad finem supernaturalem.

4. Jam vero probanda est minor propositio principalis rationis, et probatur facile ex dictis supra, quia homo sic creatus haberet aliquem finem ultimum, et illum posset suis actionibus aliquo modo attingere cognoscendo et amando illum: ergo esset capax alicujus beatitudinis proportionatæ et connaturalis sibi: ergo in humana natura datur aliqua beatitudo naturalis præter supernaturalem. Dices: Esto, hoc verum sit de homine in puris naturalibus condito, non inde fit etiam nunc habere hominem hanc beatitudinem naturalem. Respondetur, aliud esse loqui de re, aliud de nomine: nam quod ad rem attinet, non potest homo nunc non esse capax illius beatitudinis, seu perfectionis, quam haberet in puris naturalibus, quia nunc est eadem natura, et consequenter eadem capacitas: unde cum gratia non destruat naturam, sed perficiat, non privat illam hac perfectione naturali. Et ita certum est in supernaturali beatitudine habiturum hominem omnem perfectionem sibi connaturalem, quomodo probat D. Thomas, 1 p., q. 12, a. 12, hominem videntem Deum non privari cognitione naturali Dei, quin potius maxime in illa perfici; et idem proportionaliter est de amore. Quod vero spectat ad modum loquendi, facile concedemus naturalem beatitudinem non mereri nunc beatitudinis nomen absolute dictæ, et sine aliquo addito diminvente, quia in homine elevato ad finem supernaturalem illa non habet rationem ultimi termini, seu perfectionis ultimæ, propter quod si aliquis homo fortasse illam habere posset absque alia, ut aliqui existimant de pueris excedentibus in solo originali peccato, non posset dici simpliciter beatus, sed potius miser, quia creatus est.

5. *Secunda divisio in beatitudine patriæ et viæ.* — Secundo dividitur beatitudo in beatitudinem perfectam vitæ futuræ et imperfec-

tam hujus vitæ. Hac utitur frequenter divus Thomas in hac materia, patet 1, 2, quæst. 3, art. 2, ad 4, et art. 5, et quæst. 5, art. 3, et habet fundamentum in Aristotele 1, Ethicor., cap. 9 et 10, et potest accommodari utrique membro præcedentis divisionis. Et ita potest facile reddi illius ratio: nam quod spectat ad supernaturalem beatitudinem, certum de fide est secundum legem ordinariam, et, seclusis privilegiis, non obtineri in hac vita in tota sua perfectione essentiali, postea suo loco disputabimus: necesse est tamen ut pro tempore hujus vitæ aliquid sit optimum etiam in ordine gratiæ, per quod homo maxime jungatur suo supernaturali fini quantum pro hoc statu potest: illud ergo habebit rationem beatitudinis hujus vitæ, quæ licet comparata ad illam, quam speramus, sit imperfecta et revera non sit beatitudo, quia non sistit in illa, sed futuram inquit per illam: nihilominus in ordine ad hunc statum viæ, dici potest beatitudo, quia est optimum et ultimum ejus.

6. Atque eadem ratio facile applicari potest ad beatitudinem naturalem quæ in suo gradu, et ordine cum majori perfectione acquiri posset in hac vita quam supernaturalis beatitudo in ordine suo, quia posset homo in hac vita cognoscere et contemplari Deum in creaturis, illum amare et alia honesta opera exercere, quæ omnia majorem proportionem habent cum cognitione, et amore Dei naturali, quæ potest habere anima separata, quam habeat cognitio fidei, verbi gratia, cum visione clara Dei. Atque ita philosophi naturalem beatitudinem hominis posuerunt præcipue pro statu hujus vitæ: supposita vero animi immortalitate, necesse est, ut etiam post hanc vitam possit esse beata, quæ dicitur etiam beatitudo hominis ratione partis præcipuæ: an vero illa etiam beatitudo communicanda esset corpori, stando in providentia naturali, attingemus alio loco. Atque ex hac duplici divisione colligitur ordo servandus in hac materia: nam primo ac præcipue dicendum est de beatitudine supernaturali futuræ vitæ, et obiter attingemus quæ pertinent ad beatitudinem imperfectam, scilicet, naturalem hujus vitæ, postea vero de naturali beatitudine in utroque etiam statu disseremus.

7. *Tertia divisio beatitudinis in speculativam et practicam.* — Tertio dividi solet beatitudo in speculativam et practicam: et habet fundamentum in Aristotele 10 Ethic., cap. 7, 8 et 9, et illa etiam utitur D. Thomas, 1, 2, quæst. 3, art. 7, et quæst. 5, art. 4, et alii

theologi in 4, dist. 49, præsertim Paludanus, quæst. 4, art. 2. Et videtur in eo fundata hæc divisio, quod ad consummatam hominis beatitudinem requiritur perfectio non tantum cognitionis, sed etiam operis, seu, quod idem est, scientia et virtus. Nihilominus tamen hæc divisio non est admodum necessaria vel propria, quia vel neutra istarum est beatitudo hominis, sed pars beatitudinis ejus, quæ ex utraque conflatur: vel certe (quod verius est) si altera tantum est beatitudo, altera non meretur hoc nomen, nisi valde improprie, quatenus est aliquid ad completum statum beatitudinis necessarium. Et ita sentiunt Aristoteles et D. Thomas de felicitate, quia cum non sit propter se, sed propter aliud non habet propriam beatitudinis rationem, ut postea latius videbimus.

8. *Quarta divisio.* — Quarto dividitur a quibusdam beatitudo in beatitudinem hominis et in beatitudinem tantum potentiæ alicujus, quomodo beatitudo hominis, verbi gratia, licet non consistat in amore, tamen beatitudo voluntatis dicitur consistere in amore. Sed hæc divisio nec ab aliis auctoribus celebrata est neque ab Scoto probatur alicujus ratione, neque aliquam utilitatem affert ad ea quæ dicenda sunt; et præterea valde improprie dicitur potentia beatificari, persona enim est vel natura, quæ proprie per personam beatificatur. Tandem vel operatio potentiæ est consecutio ultimi finis integra, vel partialis; aut nullo modo est consecutio: si primum, per talem operationem non solum persona, sed etiam potentia beatificatur vel in totum, vel ex parte, quia per talem operationem consequitur aliquo modo suum finem; si vero dicatur secundum, talis operatio nec erit beatitudo hominis, nec personæ, cum sermo sit de beatitudine propria, quæ consistit in consecutione ultimi finis. Solum igitur duæ primæ divisiones ad discursum hujus materiæ nobis deserviunt.

DISPUTATIO V.

DE OBJECTO HUMANÆ BEATITUDINIS.

Expedita quæstione, an sit beatitudo; sequitur explicanda quæstio, quid sit: et quoniam formalis beatitudo, ut infra dicam, in operatione consistit, quæ speciem et rationem suam sumere solet ab objecto, ideo primum omnium de objecto dicendum est; quod præcipue tractat D. Thomas, 1, 2, in tota quæst. 2, et attingit etiam in sequenti, partim in art. 1, partim